

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

ARKEOLOJİ ve SANAT TARİHİ
ARKEOLOJİ
ESKİ ANADOLU UYGARLIKLARI
Roma Döneminde Anadolu

Doç.Dr. Musa KADIOĞLU

KASIM- 2009
ANKARA

1.10. Roma Döneminde Anadolu

Anahtar Kelimeler: Roma Dönemi Tarih, Bergama Kralı III. Attalos, Anadolu, Eyaletler, Asia, Kilikia, Pontus ve Bithynia, Galatia, Kappadokia, Lykia ve Pamphylia

M.Ö. 190 yılında Roma ve müttefiki Rodos ile Bergama ve III. Antiokhos arasında Manisa Magnesiası (Magnesia ad Spylos) yöresinde yapılan ve Antiokhos'un yenilgisiyle sonuçlanan savaştan sonra imzalanan Apemeia Barış antlaşması ile (M.Ö. 188), Maiandros'un (Büyük Menderes) güneyindeki tüm Karia ve Kuzey Lykia Rodos'a, kuzeyindeki dar şerit ise Bergama'ya bırakılmıştır. Bu tarihten sonra Roma'nın Anadolu ile ilişkileri başlamış ve 50 yıl gibi kısa bir sürede Batı Anadolu'yu Asia Eyaleti olarak kendisine bağlamıştır.

M.Ö. 3. yüzyılın sonlarında Akdeniz'deki politik düzen, Roma'nın yeni bir güç olarak sahneye çıkmasıyla tamamen değişmiştir. Makedonya Krallığı'nın yok edildiği Pydna Çarpışması'ndan sonra (M.Ö. 168), Akdeniz'de Roma ile boy ölçüşebilecek hiçbir güç kalmamıştı. Bu tarihten başlayarak bütün devletler Roma'ya bağımlı olmuşlar ve politik bir karar almadan önce Roma *Senatus*'unun fikrini sormak ve onayını almak zorunda kalmışlardır.

Roma *Senatus*'unun bu devletlere karşı izlediği diplomasi ve himaye ile yönetim, onları zamanla siyaset alanında sıkıştırmaya başlamış, öyle ki, bir süre sonra bu devletlerin söz söyleyecek hali kalmamıştır. Bu açıdan bakıldığında, Bergama Kralı III. Attalos'un M.Ö. 133 yılında varis bırakmadan ölürken krallığını Roma'ya vasiyet yoluyla bırakması şaşırtıcı değildir. Bununla, Roma'ya politik açıdan artık hiçbir yaptırımın uygulanamayacağını bilmesinden dolayı, krallığın Roma'ya devredilip, bütün sorumluluğun Romalılarca üstlenilmesi amaçlanmıştır.

Bergama Krallığı, "Asia" adıyla Roma'nın Anadolu topraklarında kurduğu ilk eyaletti. Asia Eyaleti'nden sonra, sırasıyla Kilikia (M.Ö. 80/79), Pontus ve Bithynia (M.Ö. 63), Suriye (M.Ö. 74/64), Kıbrıs (M.Ö. 58), Galatia (M.Ö. 25), Kappadokia (M.S. 17), Lykia ve Pamphylia (M.S. 43) bölgeleri Roma İmparatorluğu'nun eyaleti konumuna gelmiştir.

Genel olarak Anadolu'da Roma İmparatorluğu'nun en zengin ve görkemli dönemi ilk Roma İmparatoru Augustus (M.S.27-M.S.14) ile daha sonra İmparator Hadrianus zamanında (M.S. 2. yüzyılın ilk yarısı) yaşanmıştır. Bu dönemlerde imar faaliyetleri en üst düzeyine ulaşmıştır.

Tüm Akdeniz bölgesine hükmeden Roma İmparatorluğu, M.S. 3. yüzyılın ikinci yarısında [Kavimler Göçü](#)'yle başlayan karışıklıklardan sonra M.S. 395 tarihinde, Doğu Roma ve Batı Roma olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Batı kısmı ([Batı Roma İmparatorluğu](#)) M.S. 476 yılında [Kavimler Göçü](#)'nde [Avrupa](#)'ya gelen Kuzey Kavimlerinin saldırıları sonucunda yıkılmış, doğu kısmı da varlığını [Doğu Roma İmparatorluğu](#) veya [Bizans İmparatorluğu](#) olarak 1453'de [Fatih Sultan Mehmet](#)'in [İstanbul'u fethine](#) kadar sürdürmüştür.

Kaynak:

Akurgal, E., *Anadolu Uygarlıkları* (1987)

Grimal, P., *La Civilisation Romaine* (1960)

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan / Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Doç.Dr. Musa KADIOĞLU	Prof.Dr. Işın YALÇINKAYA	

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

ARKEOLOJİ ve SANAT TARİHİ
ARKEOLOJİ
ESKİ ANADOLU UYGARLIKLARI
Roma Döneminde Anadolu
ROMA DÖNEMİ İMPARATORLARI

Doç.Dr. Musa KADIOĞLU

KASIM- 2009

ANKARA

1.10.1. Roma Dönemi İmparatorları

Anahtar Kelimeler: Roma Dönemi Tarih, İmparatorlar

ROMA İMPARATORLARI (M.Ö. 27-M.S.395)

ERKEN İMPARATORLUK DÖNEMİ

İulius – Claudiuslar Dönemi (M.Ö. 27 – M.S. 68)

Augustus (M.Ö.27 - M.S. 14)

Tiberius (M.S. 14-37)

Caligula (M.S. 37-41)

Claudius (M.S. 41-54)

Nero (M.S. 54-68)

Dört İmparator (M.S. 68-69)

Galba – Otho – Vitellius, Vespasian

ORTA İMPARATORLUK DÖNEMİ

Flaviuslar Dönemi (M.S. 69 – 96)

Vespasian (M.S. 69-79)

Titus (M.S. 79-81)

Domitian (M.S. 81-96)

Evlatlık İmparatorlar Dönemi (M.S. 96-192)

Nerva (M.S. 96-98)

Traian (M.S. 98-117)

Hadrian (M.S. 117-138)

Antoninler Dönemi (M.S. 138-192)

Antoninus Pius (M.S. 138 -161).

Marcus Aurelius / Lucius Verus (M.S. 161-180 [161-169])

Commodus (M.S. 180-192)

GEÇ İMPARATORLUK DÖNEMİ (M.S. 193-324)

Pertinax (M.S.193)

Severuslar Dönemi (M.S. 193-235)

Septimius Severus (M.S. 193-211)

Caracalla (M.S. 211-217)

Macrinus (M.S. 217-218)

Elagabal (M.S. 218-222)

Severus Alexander (M.S. 222-235)

Asker İmparatorlar Dönemi (M.S. 235-284)

Maximinus Thrax (M.S. 235-238)

Gordianus I ve II (M.S. 238)

Balbinus, Pupienus (M.S. 238)

Gordianus (M.S. 238-244)

Philippus Araps (M.S. 244-249)

Decius (M.S. 249-251)

Trebonianus Gallus, Volusianus (M.S. 251-253)

Aemilianus (M.S. 253)

Valerianus (M.S. 253-261)

Gallienus (M.S. 261-268)

Claudius Gothicus, Quintillus (M.S. 268-270)

Aurelianus (M.S. 270-275)

Tacitus, Florianus (M.S. 275-276)

Probus (M.S. 276-282)

Carus, Carinus, Numerianus (M.S. 283-284)

Dörtlü Yönetim (M.S. 284-312/324)

Diocletianus (M.S. 284-305)

Maximianus (M.S. 286-305)

Galerius (M.S. 293/305-311)

Constantius Chlorus (M.S. 293/305-306)

Constantin (M.S. 306-337)

Maxentius (M.S. 306-312)

Licinius (M.S. 308-324)

GEÇ ANTİK DÖNEM (M.S. 306 – 395)

Büyük Constantin (M.S. 306-337)

Constantin II, Constans, Constantius II (M.S. 337-361)

Iulianus Apostata (M.S. M.S. 355, 361-363)

Valentinianus I (M.S. 364-375)

Valentinianus II (M.S. 375-392)

Theodosius I (M.S. 379-395).

Foto 1: Ephesos, Selçuk Müzesi, İmparator Domitian (Foto Musa Kadıoğlu)

Kaynak:

Akurgal, E., *Anadolu Uygarlıkları* (1987)

Grimal, P., *La Civilisation Romaine* (1960)

Scarre, C., *Chronicle of the Roman Emperors* (1995).

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı	Hazırlayan /	Konu Editörü
Emeği Geçen		Proje Yöneticisi
Doç.Dr. Musa KADIOĞLU		Prof.Dr. Işın YALÇINKAYA

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

ARKEOLOJİ ve SANAT TARİHİ
ARKEOLOJİ
ESKİ ANADOLU UYGARLIKLARI
Roma Döneminde Anadolu
YAZI ve DİL

Doç.Dr. Musa KADIOĞLU

EKİM- 2009
ANKARA

1.10.2. YAZI ve DİL

Anahtar Kelimeler: Roma Dili, Yazı, Latince, Latin Alfabesi

Roma Dili latinedir (*lat. lingua latina*). Indo German dil grubuna ait olan latince, Latium'daki Latin halkı tarafından konuşulan bir dildir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde resmi dil olan latince, Batı Akdeniz Bölgesi'nde ağırlıklı konuşulan dil olmuştur.

Latince ismini, M.Ö. 8. yüzyıldan itibaren merkezinde Roma'nın geliştiği Latium Bölgesi'nde oturan (günümüzdeki Lazio) halktan almıştır. Latince'nin en eski biçimini yani Eski Latince'yi içeren çok az örnek bilinmektedir. M.Ö. 6. ya da 5. yüzyıla tarihlenen Lapis Niger ya da Duenos-Yazıtı en erken örnekleri oluşturmaktadır. M.Ö. 1. yüzyıl ve sonrasında klasik Latince olarak adlandırılan Latince konuşulmuştur. Klasik Latince, Eski Latince'den başlıca bazı ses ve imla değişiklikleri bakımında ayrılmaktadır. Bu dönemde öne çıkan Roma Edebiyatı, hem edebiyatta hem de bilimde belirgin bir şekilde Eski Yunanca'nın önüne geçmiştir. Cicero ve Vergil gibi yazarlar Latince'nin gelişimi için büyük katkıda bulunmuşlardır.

Roma sınırlarının genişlemesiyle birlikte Latince çok daha öne çıkmış ve Roma İmparatorluğu'nun resmi yazışma dili haline gelmiştir. Özellikle imparatorluğun İtalya, Galya, İspanya, Dakya ve Kuzey Afrika gibi batı eyaletlerinde Latince kullanılmış ve burada oturan yerli hakların ana dili olmuştur.

Halk Latincesi veya Vulgar Latincesi'nden birçok Avrupa dillinin (romanik diller) gelişmiş olmasına karşın Latince, Roma yazarları için Yeni Çağ'a kadar her ne kadar ölü bir dil olsa da edebiyat, bilim, politika ve kilise için önde gelen dil olmuştur. Thomas von Aquin, Petrarca, Erasmus, Luther, Nicolaus Copernicus, Descartes ya da Newton gibi bilginler eserlerini Latince yazmışlardır. Ayrıca 19. yüzyıla kadar tüm Avrupa'daki üniversitelerde dersler Latince olarak yapılmıştır.

Latin alfabesi, Etrüskler aracılığı ile Eski Yunan Alfabesi'nden alınmıştır. Arkaik Latin alfabesi 21 harften oluşmaktadır. Bu harfler: A B C D E F Z H I K L M N O P Q R S T V X. Roma alfabesi olarak da adlandırılan Latin alfabesi birçok roman, german, slav, fin ve diğer diller tarafından kullanılmıştır. Dünya'da en yaygın kullanılan alfabeyi oluşturmaktadır. Modern Latin alfabesi 26 harften oluşmaktadır.

Kaynak:

Haarmann, H., *Geschichte der Schrift* (2002)

Janson, T., *Latein. Die Erfolgsgeschichte einer Sprache* (2006)

Leonhardt, J., *Latein, Geschichte einer Weltsprache* (2009)

Marouzeau, J., *Das Latein* (1969)

Stroh, W., "Latein als Weltsprache", K.-J. Hölkeskamp, E. Stein-Hölkeskamp (derl.), *Erinnerungsorte der Antike. Die römische Welt* (2006) s. 185-201

Stroh, W., *Latein ist tot, es lebe Latein! Kleine Geschichte einer großen Sprache* (2007)

Weeber, K.-W., *Mit dem Latein am Ende? Tradition mit Perspektiven* (1998).

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan / Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Doç.Dr. Musa KADIOĞLU	Prof.Dr.İşın YALÇINKAYA	

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

ARKEOLOJİ ve SANAT TARİHİ
ARKEOLOJİ
ESKİ ANADOLU UYGARLIKLARI
Roma Döneminde Anadolu
DİN ve MİTOLOJİ

Doç.Dr. Musa KADIOĞLU

Kültür Portalı

EKİM- 2009

ANKARA

1.10.3. Din ve Mitoloji

Anahtar Kelimeler: Roma Dini, Mitoloji

Roma dini inancı, Eski Yunan Pantheon'undan alınmış olan birçok tanrıya sunulan özel ve kamusal kurbanlardan oluşmakta idi. Ayrıca İmparatorlara ve imparatorluğun birçok bölgesinden kaynaklanan çeşitli kültlere de tapınılmakta idi.

Geleneksel Roma dini, ölümlüler ile tanrıların kendi aralarında bir anlaşma yapmış olduğu inancına dayanmaktaydı. Söz konusu bu anlaşma, Roma Dönemi yaşamının her alanını kapsamakta idi. Tanrıların merhametini kazanmak için tanrılara hediye ve kurban sunulmak zorundaydı. Tanrılara erkek, tanrıçalara dişi hayvan kurban edilmiştir. Özellikle tercih edilen hayvanlar arasında boğa, domuz, koyun ve horoz sayılabilir. Etin en iyi kısmı tanrılara adanırken hayvandan geri kalan kısım törene katılanlarca tapınak alanında tüketilir. Daha mütevazı özel sunular arasında çiçekler ya da küçük adak eşyaları da yer alır.

Roma dini inancı, anlaşılamayan doğa olaylarından ortaya çıkmıştır. M.Ö. geç 3. yüzyıldan itibaren tanrılar insan biçiminde tasvir edilmeye başlanmıştır. En önemli üç tanrı/ça Jupiter, eşi Juno ve kızı Minerva, Kapitol Üçlüsü'nü oluşturmaktadır. Roma dininde Apollo, Mars, Vesta, Venus, Roma şehrini ve devletini sembolize eden Tanrıça Roma da çok önemli bir yere sahiptir.

Yönetici inancının (kültünün) yani İmparator ve ailesinin tanrılaştırılmasının kökeni Hellenistik Dönem Doğusu'nda görülen krallara tapınma uygulamasında yatmaktadır. İmparatorun *genius* inancını ilk kez uygulamaya sokan Roma İmparatoru Augustus'dur (M.Ö. 27-M.S.14). Romalılar, *genius* (deha) ve *numen*'in (tanrısal etki) bir insanın tanrısal parçaları olduğuna inanmışlardır. Augustus'tan sonraki imparatorlar da imparatorluk kültürünü yani kendilerine tapınılmasını artan bir şekilde desteklemişlerdir. İmparator Nero, güneş tanrısı olarak kendi heykelini, yaptırmış olduğu altın saraya (*Domus Aurea*) diktirmiştir.

Büyük dini memurlukları çoğunlukla ileri gelen politikacılar yürütmektedir. Geç Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk Dönemi'nde dört önemli rahipler kurulu mevcuttur:

Pontifex Maximus'un başkanlık ettiği 16 *Pontifex*; gelecek hakkında önceden haber veren (kâhinler) 16 *Augur*; kurban ritüellerini gerçekleştiren ve *sacris faciendis* olarak açıklanan 15 erkek ile kurban törenlerini organize eden 10 *epulon*'dan oluşan heyet söz konusu bu dört grubu oluşturmaktadır.

Roma, Doğu'nun fethedilmesiyle buradaki din ve dini inanışları tanıma fırsatı elde etmiştir. Bu inanışlar arasında Musevilik ve Hıristiyanlık gelmektedir. Roma'da ilk kabul gören din, ana tanrıça Magna Mater ya da Kybele kültürüdür. Kybele, Anadolu'nun yerli tanrıçasıdır. Phrygia Bölgesi'nde yer alan Pessinus'daki (Ballıhisar/Sivrihisar/Eskişehir) Kybele'ye ait şekilsiz taştan yapılmış kült heykeli (*Baitylos*) 2. Pön Savaşları sırasında Roma'ya getirilmiştir.

Eski Mısır'da tapınım gören tanrıça İsis'de Roma'da tapınım bulmuştur. İmparator Augustus Dönemi'nden itibaren İsis kültü daha popüler hale gelmiştir.

Kökeninde bir Pers ışık-güneş tanrısı olan Mithras, Eski Yunan ve Roma inancında daha çok güneş ile ilgili çağrışım yapmaktadır. Mithras baharın gelişini ve dünyaya tekrar gelişi temsil etmektedir. İmparatorluk sınırları içerisinde birçok Mithras kült alanı (*Mithraeum*) günümüze ulaşmıştır.

Roma Mitolojisini tanrıların ve kahramanların dünyası üzerine anlatılan hikâyeler oluşturur.

İlk Roma halk (köylü) inancını özellikle doğa ve doğa olaylarının sembolleri oluşturmuştur (örneğin *Tellus* = toprak, *Ops* = hasat, *Ceres* = tahıl gibi). İlk kez M.Ö. 5. yüzyıldan itibaren Romalılar, Etrüsklerin etkisiyle Eski Yunan tanrılar dünyasından etkilenmeye başlamışlardır. Böylece Roma *pantheon*'undaki tüm tanrıların Yunan Mitolojisi'ndekilerle birebir örtüştüğü görülür. Ancak Roma Mitolojisi'nde, Yunan Mitolojisi'nde olduğu gibi o kadar kalabalık bir tanrı ve kahraman topluluğu bulunmaz.

Roma tanrılarında oluşan gökyüzü (*pantheon*) Olympos dağının doruğunda idi ve çok çeşitli idi. Burada tanrılarının yanı sıra ruhani yaratıklar ve çeşitli personifikasyonlar (semboller) bulunmakta idi. Ayrıca eyaletlerde tapınım gören ve bu eyaletlerin Roma'ya bağlanmasıyla Roma Mitolojisine dâhil olan çok sayıda tanrının da ortaya çıktığı görülür.

Romalılar öncelikli olarak 12 Olympos tanrısını (lat. *Dei Consentes*) onurlandırmıştır. Bu tanrılar:

- 1-Jupiter (Zeus)
- 2-Neptun (Poseidon)
- 3-Juno (Hera)
- 4-Ceres (Demeter)
- 5-Apollo (Apollon)
- 6-Diana (Artemis)
- 7-Minerva (Athena)
- 8-Mars (Ares)
- 9-Venus (Aphrodite)
- 10-Merkur (Hermes)
- 11-Vulcanus (Hephaistos)
- 12-Vesta (Hestia) (daha sonraları ise Bacchus (Dionysos) öne çıkmıştır).

Bu 12 tanrı için Roma'daki Forum Romanum'da ortak bir tapınak (Porticus Deorum Consentium) inşa edilmiştir. Ancak bu tanrılarının asıl oturdukları yer Yunanistan'daki Olympos dağı idi. Gezegenlerin tümü Roma Pantheon'undaki 12 tanrı ismine göre adlandırılmıştır.

Kaynak:

- Blisniewski, T., *Auswahlbibliographie zur antiken Mythologie und ihrem Fortleben* (1993)
- Cameron, A., *Greek Mythography in the Roman World* (2005)
- Connolly, P. – Dodge, H., *Die antike Stadt: Das Leben in Athen & Rom* (1998) 170-175
- Erhat, A., *Mitoloji Sözlüğü* (1993)
- Gärtner, H., *Kleines Lexikon der griechischen und römischen Mythologie* (1989)
- Grimal, P., *Mitoloji Sözlüğü* (1997) *Herder Lexikon Griechische und römische Mythologie. Götter, Helden, Ereignisse, Schauplätze* (1997)
- Hunger, H., *Lexikon der griechischen und römischen Mythologie* (1988)
- Preller, L., *Römische Mythologie* (1997)
- E. Simon, *Die Götter der Römer* (1990)
- Yalouris, N., *Lexicon iconographicum mythologiae classicae. LIMC, 9 Cilt* (1981–1999).

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan / Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Doç.Dr. Musa KADIOĞLU	Prof.Dr. Işın YALÇINKAYA	

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

ARKEOLOJİ ve SANAT TARİHİ
ARKEOLOJİ
ESKİ ANADOLU UYGARLIKLARI
Roma Döneminde Anadolu
MİMARİ ve SANAT

Doç.Dr. Musa KADIOĞLU
Kültür Portalı

KASIM- 2009
ANKARA

1.10.4. Mimari ve Sanat

Anahtar Kelimeler: Roma Mimarisi, Tiyatro, Hamam, Roma Sanatı, Realizm, Portrecilik, Fresko.

Roma dönemi mimarisi ve sanatı kendisinden önceki Hellen geleneği ve kültürünün devamı niteliğinde olmakla birlikte kendine özgü yeniliklerle bu geleneği yeniden biçimlendiren özgün bir karaktere sahiptir.

Romalılar, anıtsal, işlevsel, sağlam yapılar içerisinde geniş, etkileyici, süslü iç mekânlar yaratmak arzusunda olmuşlardır. Ayrıca yapılarının cephe düzenlerini nişlerle, sütunlarla, alınlıklarla, girintili-çıkıntılı öğelerle oluşturarak çok süslü bir cephe mimarisi meydana getirmişlerdir. Böylece hem işlevsel hem de estetik yönden çekici yapılar inşa etmişlerdir. Romalılar bu görkemli yapılarının inşasında yeni ve çeşitli yapım tekniklerini kullanmışlardır. Roma betonu olarak tanımlayabileceğimiz kireçli harç olan “*opus caementicium*” ile inşa ettikleri kubbe ve tonozlar ile geniş açıklıkları geçebilmişler, yapılarını bu tonozlu alt yapılar üzerine kurmuşlardır.

Roma dönemi mimar ve mühendisleri tapınaklar, tiyatrolar, amfitiyatrolar, circuslar, forumlar, bazilikalar, hamamlar, gymnasiumlar, nymphaeumlar, aquadüktler, köprüler, kütüphaneler, macellumlar, granariumlar, zafer takları gibi anıtsal yapılar inşa etmişlerdir. Böylece mevcut yapı tipleriyle birlikte amfitiyatrolar, bazilikalar, zafer takları gibi kendilerine özgü yeni yapı tiplerini de geliştirerek geleneksel mimariyi yeniden biçimlendirmişlerdir.

Romalılar, geleneksel yamaca dayanan tiyatrolar yerine tonozlu alt yapılar üzerine kurdukları tiyatrolarında iki veya üç katlı, gösterişli cephe mimarisine sahip “*scaenae frons*” sahne binaları inşa etmişlerdir. Anadolu’da bu şekilde inşa edilmiş Roma tiyatrolarına en güzel örnekleri Aspendos, Side tiyatroları oluşturmaktadır.

Roma Dönemi Hamamları, hijyen dışında bir dizi toplumsal, kültürel ve sportif faaliyeti tek bir yapıda birleştiren, sosyal hayatta çok önemli bir yere sahip, Roma mimarisinin teknik, işlev ve estetiğini en güzel şekilde yansıtan yapılardır. Anadolu’da Ephesos, Miletos, Side, Perge, Ankyra gibi çoğu antik kentte güzel örneklerini gördüğümüz bu hamamlar alttan ve duvarlar içerisinde dolaşan sıcak hava ile ısıtılmaktaydılar. Hamamların soyunma odaları, soğukluk, ılıkılık, sıcaklık gibi bölümleri bulunmaktadır.

Hellen geleneğine dayanan Roma sanatında öne çıkan üç temel unsur portreciliğin, öyküsel anlatım ile manzara tasvirinin gelişimidir. Roma heykel sanatında idealizmden çok realizm etkin olmuş ve buna bağlı olarak portrecilik üst düzeye ulaşmıştır. Roma sanatında öyküsel anlatımın ve manzara tasvirlerinin yer aldığı freskler - duvar resimleri, mozaikler – taban döşemeleri önemli bir yere sahiptirler. Fresklerde mimari elemanlar perspektife uygun olarak çizilmekte, ışık-gölge oyunları ile göz alıcı zengin manzaralar yer almaktadır.

Foto 2: Ankara Augustus ve Roma Tapınağı (Foto Musa Kadiođlu)

Foto 3: Nysa (Sultanhisar) Tiyatrosu (Foto Musa Kadiođlu)

Foto 4: Nysa (Sultanhisar) Tiyatrosu *scaenae frons* (Foto Musa Kadiođlu)

Foto 5: Magnesia (Ortaklar-Tekinköy) Çarşı Bazilikası (Foto S.Hakan Öztaner)

Foto 6: Euromos (Selimiye) Zeus Tapınağı Nysa (Foto Musa Kadiođlu)

Foto 7: Pergamon (Bergama) Traian Tapınağı (Foto Musa Kadiođlu)

Foto 8: Mylasa (Milas) Gümüşkesen Mezar Anıtı (Foto Musa Kadiođlu)

Foto 9: Aphrodisias (Karcasu/Geyre Köyü) Tetrapylon (Foto Musa Kadiođlu)

Kaynak:

- Adam, J.P., *Roman Building, Materials and Techniques* (1994)
Akurgal, E., *Anadolu Uygarlıkları* (1987)
Akurgal, E., *Griechische und römische Kunst im der Türkei* (1987)
Gros, P., *L'Architecture Romaine I. Les Monuments Publics* (1996)
Thorpe, M., *Roman Architecture* (1995)
Wheler, S. M., *Roman Art and Architecture* (1997)

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan / Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Doç.Dr. Musa KADIOĞLU	Prof.Dr. Işın YALÇINKAYA	

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

ARKEOLOJİ ve SANAT TARİHİ
ARKEOLOJİ
ESKİ ANADOLU UYGARLIKLARI
Roma Döneminde Anadolu
ŞEHİRLER

Doç.Dr. Musa KADIOĞLU

KASIM- 2009

ANKARA

1.10.5. Şehirler

Anahtar Kelimeler: Roma Dönemi, Anadolu, Eyaletler, Şehirler

ASİA EYALETİ KENTLERİ

Abydus (Aydos-Çanakkale)
Adramyttium (Edremit)
Aigai (Köseler Köyü)
Aizanoi (Çavdarhisar)
Alabanda (Araphisar)
Alexandria Troas (Dalyan Köyü-Geyikli)
Alinda (Karpuzlu)
Amorium (Hisarköy)
Aphrodisias (Geyre)
Bargyia (Tuzla-Güllük)
Diocaesareia / Keretapa (Kayadibi Köyü)
Dorylaeion (Şarhöyük)
Ephesos (Selçuk)
Erythrai (Ildırı)
Euromos (Selimiye/Ayaklı)
Halikarnassos (Bodrum)
Hadrianeia (Dursunbey)
Herakleia (Kapıkırı)
Hierapolis (Pamukkale)
İasos (Kıyı Kışlacık)
İdyma (Gökova iskelesi)
Ilium (Troia)
Kaunos (Dalyan)
Khios (Sakız Adası)
Kibyra (Göhlisar)
Klazomenai (Urla)
Knidos (Tekir Köyü)
Kolophon (Değirmendere)
Kolossae (Buharkent)
Kyme (Aliağa)
Kyzikos (Erdek)
Lagina (Turgut)
Laodiceia ad Lycum (Goncalı)
Lebedos (Gümüldür)
Magnesia (Tekinköy)
Miletos (Balat-Akköy)
Mylasa (Milas)
Myrina (Aliağa-Kalabaktepe)
Myus (Avşar Köyü)
Notion (Ahmetbeyli)
Nysa (Sultanhisar)
Parium (Karabıga)
Panamara (Bağyaka)

Pergamum (Bergama)
Philadelphia (Alaşehir)
Phiskos (Marmaris)
Phokaia (Eski Foça)
Pitane (Çandarlı)
Priene (Güllübahçe)
Samos (Sisam Adası)
Sardes (Sart)
Smyrna (İzmir)
Stratonikeia (Eskihisar)
Tabae (Tavas Kalesi)
Teangela (Alazeytin)
Teos (Sığacık)
Thyateira (Akhisar)
Tralles (Aydın)
Tripolis (Buldan yakını)

LYKİA ve PAMPHYLİA EYALETİ KENTLERİ

Andriake (Demre, Kale)
Antiphellos (Kaş)
Apollonia (Kılınçlı Köyü)
Arykanda (Arif Köyü)
Aspendos (Belkız)
Attaleia (Antalya)
İsinda (Belenli)
Kadyanda (Üzümlü)
Korakesion (Alanya)
Korydalla (Kumluca)
Kyaenai (Yavru)
Letoon (Bozoluk)
Limyra (Turunçova, Zengerler)
Magydos (Lara)
Myra (Demre)
Nisa (Meryemlik)
Oinoanda (İncealiler)
Olympos (Çıralı-Yanartaş)
Patara (Ovagelemiş)
Perge (Aksu)
Phaselis (Tekirova)
Pınara (Minare Köyü)
Rhodiapolis (Hacı Veliler Köyü)
Side (Side)
Sidyma (Dodurga Asarı)
Sillyon (Yanköy Hisarı)
Simena (Kale Köyü)
Telmessos (Fethiye)
Trysa (Gölbaşı)
Xanthos (Eşen Çay)

GALATIA EYALETİ KENTLERİ

Amaseia (Amasya)
Ancyra (Ankara)
Antiokheia (Yalvaç)
Aspona (Şedithöyüğü)
Gangra / Germanikopolis (Çankırı)
Germa (Yürme)
Gorbeus (Bala / Beynam)
Gordion (Yassıhöyük)
İkonium (Konya)
İustinianopolis (Sivrihisar)
Kerasos (Giresun)
Kinna (Ankara yakını)
Klaneos (Bayat)
Komama (Ürkütlü/Şeref Höyüğü)
Komana (Gömenek köyü)
Kremna (Çamlık)
Lystra (Hatunsaray)
Magnopolis (Erbaa, Kaleköy)
Neokaesareia (Niksar)
Olbasa (Belenli Köyü)
Parlais (Barla)
Pessinus (Ballıhisar)
Petnissos (Tuz gölü batısı)
Sagalassos (Ağlasun)
Savatra (Konya kuzeyi)
Sebastopolis (Sulusaray)
Seleukeia (Selef/Bayat)
Selge (Zerk / Atınkaya köyü)
Tavium (Büyüknefesköy)
Trapezos (Trabzon)
Troknades (Kaymaz)
Vasada (Bostandere)
Zela (Zile)

BİTHYNİA ve PONTUS EYALETİ KENTLERİ

Abonuteikhos / İonopolis (İnebolu)
Amisos (Samsun)
Amastris (Amasra)
Apameia Myrleia (Mudanya)
Bithynion / Klaudiopolis (Bolu)
Dadastana (Göynük)
Dadybra (Safranbolu)

Kalkhedon (Kadıköy)
Krateia / Flaviopolis (Gerede)
Kytoros (Kidros Kalesi)
Modrena (Mudurnu)
Nikaia (İzmit)
Nikomedeia (İzmit)
Pompeiopolis (Taşköprü)
Prusa (Bursa)
Sinope (Sinop)
Tieion (Filyos, Hisarönü)

KAPPADOKİA EYALETİ KENTLERİ

Anisa (Kültepe)
Arabissos (Gülşehir)
Archelais (Aksaray)
Caesareia / Mazaca (Kayseri)
Dascusa (Ağın)
Faustinopolis (Ulukışla/Başmakçı köyü)
Gauraina (Gürün)
Komana (Şar köyü)
Kokussos (Göksun)
Nazianzos (Bekarlar köyü)
Tyana (Bor/Kemerhisar)

KİLİKİA EYALETİ KENTLERİ

Adana (Adana)
Elaiussa-Sebaste (Kumkuyu)
Flaviopolis (Kadirli)
Klaudiopolis (Mut)
Olba (Uzuncaburç)
Soli / Pompeiopolis (Mezitli/Viranşehir)
Seleukeia (Silifke)
Tarsus (Tarsus)
Kastabala Hierapolis (Kazmaca köyü)
Anazarbos (Kozan)
Augusta (Seyhan nehri kenarı)
Mallos (Kızıлтаhta)
Mopsouhestia (Yakapınar)

Kaynak:

Akurgal, E., *Anadolu Uygarlıkları* (1987)
Bayraktar, N., *Antik Şehirler* (2002)
Umar, B., *Türkiye'deki Tarihsel Adlar* (1993)
Talbert, J.A.R., *Atlas of Classical History* (1985)

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan / Emeği Geçen	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Doç.Dr. Musa KADIOĞLU	Prof.Dr. Işın YALÇINKAYA	

